

Методологія приватного права: сучасний стан та перспективи розвитку : зб. матер. II Міжн. наук.-практ. конф. (м. Київ, 22–23 травня 2009 р.) / ред. кол. О. Д. Крупчан (голова), Н. С. Кузнецова, Я. М. Шевченко та ін. Київ : НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2009. С. 169–174.

2. Шумна Л. П. Організаційно-правові форми соціального забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2014. Вип. 24, Т. 2. С. 205–208.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-502-3-46>

Шкелебей О. В.,

аспірант другого курсу

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

Науковий керівник: Добрянська Н. В.,

кандидат юридичних наук, професор,

доцент кафедри публічного та приватного права

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

м. Київ, Україна

МЕЖІ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ В АСПЕКТІ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ»

Судовий контроль є важливим елементом забезпечення законності та дотримання прав і свобод громадян у сфері публічного управління. В адміністративному судочинстві він виконує ключову роль у запобіганні зловживанням з боку органів державної влади та місцевого самоврядування. Однак межі такого контролю не є безмежними, оскільки суди повинні діяти в межах своїх повноважень, визначених законодавством, зокрема Законом України «Про адміністративну процедуру» [1].

Прийняття цього закону стало важливим кроком у реформуванні адміністративного процесу в Україні, адже він закріплює єдині правила прийняття адміністративних актів, забезпечує прозорість і передбачуваність дій органів влади. У цьому контексті постає питання щодо нових меж судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю адміністративних органів у світлі цього закону.

Досліджуючи питання щодо впливу положень новоприйнятого Закону України «Про адміністративну процедуру» на межі здійснення судового контролю в адміністративному судочинстві, важливо зважати

на те, що судовий контроль – це одна з функцій судової влади, яка полягає у перевірці законності та обґрунтованості рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування [2, с. 294]. Отже, запровадження додаткових вимог до рішень та дій суб'єкта владних повноважень у межах адміністративної процедури вплинуло й на межі здійснення судового контролю.

При цьому, як зазначається у науковій літературі, під час прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» деякі норми були запозичені із зарубіжного досвіду, зокрема, це стосується: обсягу і критеріїв (межі) сфери публічного адміністрування (в тому числі питання комунальних послуг «монопольного» характеру («загального інтересу»); меж функціонального розуміння категорії «адміністративний орган» (особливо, щодо питань, які повістю передаються/ делегуються суб'єктам господарювання, у тому числі приватної форми власності) тощо [3, с. 40].

Особливо важливим для визначення меж судового контролю в адміністративному судочинстві стало запровадження Законом України «Про адміністративну процедуру» та розкриття змісту поняття «дискреційне повноваження». До прийняття закону дискреційні повноваження адміністративних органів регулювалися здебільшого спеціальним законодавством і судовою практикою. Новий закон закріпив єдині принципи, яких мають дотримуватися органи влади при прийнятті дискреційних рішень: принцип пропорційності – рішення має бути обґрунтованим, не надмірним і відповідати поставленій меті; принцип добросовісного управління – адміністративні органи зобов'язані діяти справедливо, неупереджено та відкрито; принцип передбачуваності – громадяни мають бути впевнені у стабільності правозастосування та однаковому підході в аналогічних ситуаціях.

Отже, адміністративні суди отримали конкретні критерії оцінки законності дискреційних рішень. Тепер можна не лише перевіряти, чи мало орган влади право діяти на власний розсуд, а й чи дотримався він вищезазначених принципів.

Крім того, раніше адміністративні органи могли ухвалювати рішення без детального пояснення своїх мотивів, що ускладнювало їх оскарження. Закон передбачає, що будь-яке дискреційне рішення повинно: бути мотивованим; містити посилання на правові підстави; включати аналіз обставин справи та аргументацію щодо прийнятого рішення.

Тобто суди тепер можуть перевіряти не лише формальну законність рішення, а й його достатню обґрунтованість. Це унеможливило ситуацію, коли орган влади ухвалює рішення «на власний розсуд» без належного пояснення.

Важливо, що Закон України «Про адміністративну процедуру» обмежив на зловживання дискрецією, оскільки встановлено пряму

заборону зловживання дискрецією та встановлює механізми його запобігання, зокрема: заборону ухвалювати дискреційні рішення, що суперечать принципу добросовісності; необхідність врахування збалансованості інтересів держави та особи; вимогу оцінювати, чи не завдає рішення непропорційної шкоди громадянину.

Одне з ключових нововведень досліджуваного Закону – принцип, за яким, якщо адміністративний орган не ухвалює рішення у встановлений законом строк, то заявка вважається схваленою. Запровадження принципу мовчазної згоди обмежило можливість адміністративних органів ухилятися від прийняття рішень або затягувати розгляд питань громадян, що також підпадає під судовий контроль.

Таким чином, Закон України «Про адміністративну процедуру» зробив систему адміністративного управління більш прозорою та підконтрольною судам, що є важливим кроком у розвитку правової держави.

Позаяк, Закон України «Про адміністративну процедуру» суттєво вплинув на адміністративне судочинство, зокрема на межі судового контролю за рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади та місцевого самоврядування. Основні зміни відобразилися в таких аспектах:

1. Запровадження єдиних процедурних стандартів. До прийняття цього закону адміністративні органи часто застосовували власні правила ухвалення рішень, що призводило до правової невизначеності. Закон чітко врегулював загальні вимоги до адміністративних процедур, що дозволяє адміністративним судам оцінювати законність рішень з урахуванням єдиних стандартів. Судовий контроль став більш передбачуваним і структурованим, оскільки суди отримали чіткі критерії оцінки правомірності адміністративних актів.

2. Посилення судового контролю за дискреційними повноваженнями.

Закон визначає, що адміністративні органи повинні діяти в межах дискреції з урахуванням принципів пропорційності, обґрунтованості та належного врядування. Це розширило можливості судового контролю, оскільки суди тепер можуть перевіряти не лише формальну законність рішень, а й те, чи не було дискреційне повноваження використане свавільно чи без належного обґрунтування. Тобто, адміністративні суди отримали ширші підстави для перегляду актів державної влади, якщо ті порушують принципи доброчесного управління.

3. Обмеження судового контролю щодо внутрішніх адміністративних процедур. Закон деталізував, які саме адміністративні акти підлягають судовому контролю. Внутрішньоорганізаційні рішення (наприклад, внутрішні розпорядження, які не стосуються прав і обов'язків громадян) за загальним правилом не підлягають судовому

перегляду. Вказане звузило сферу судового контролю, виключивши з неї питання, що не стосуються прав та інтересів громадян.

4. Вимога обов'язкового досудового оскарження в певних випадках. Закон встановив, що у деяких випадках перед зверненням до суду особа зобов'язана спочатку пройти процедуру адміністративного оскарження. Це означає, що судовий контроль починається тільки після вичерпання всіх передбачених законом можливостей для вирішення спору в адміністративному порядку. Отже, має відбутися зниження навантаження на суди та сприяло вирішенню частини спорів на досудовій стадії.

5. Зміна підходів до судового контролю за бездіяльністю органів влади. Закон встановив чіткі строки розгляду заяв і звернень, а також принцип «мовчазної згоди» (якщо адміністративний орган не прийняв рішення у визначений строк, заявка вважається схваленою). Це посилює судовий контроль над бездіяльністю органів влади, оскільки суди отримали чіткі правові підстави для визнання бездіяльності незаконною. Вказане означає, що судовий контроль став ефективнішим у випадках, коли органи влади ухиляються від виконання своїх обов'язків.

Отже, прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» значно змінило підходи до судового контролю в адміністративному судочинстві. З одного боку, цей контроль став більш ефективним через посилення вимог до обґрунтованості адміністративних рішень, контроль за дискреційними повноваженнями та боротьбу з бездіяльністю органів влади. З іншого боку, звужено сферу судового контролю щодо внутрішніх адміністративних процедур та запроваджено додаткові вимоги до досудового врегулювання спорів.

Таким чином, нове законодавство встановило чіткі межі та стандарти судового контролю, спрямовані на підвищення ефективності адміністративного судочинства та захист прав громадян.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

2. Волкова Ю. Судовий контроль в адміністративному судочинстві: від теорії до практики. Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія Рига, Латвія : «Baltija Publishing». 2022. С. 288–312.

3. Тимошук В. П. Щодо впровадження Закону «Про адміністративну процедуру». *Адміністративне право і процес*. 2022. № 4 (39). С. 34–48.